

A **teljesség, az egyetemesség költője volt**: harmonikusan mindig, ha lehetett, gyötrelmek vállalása árán is, mikor személyes sors és történelem széthullani látszott. S minden látszat — sorolható közvetlen, de másodlagos részlet ellenére — hazafiságának is ez volt leglényegesebb tartalma. Vagy mondjuk úgy: egyéniségének e vonása volt mindig, aminek révén — ha öntudatlanul, ha csak költőként is — meghaladta a rendi nacionalizmus egyoldalúságát, majd alkotóan nyitott — tört — utat a szűk nemzetfogalom és érzület polgári gyarapodásának.

Majd ismét: ez az **egyetemes nyitottság, ez a nemzettel és emberiséggel egyszerre érzett — átélt közösségtudat** „mentette meg” a felületes hazafiság önáltatásaitól, tette önnön rendi-reformista korlátait is feszegető, az akkor progresszív polgári nacionalizmus elégtelenségével is szembenéző, felelős hazafiság példaképévé. Kimondta ő is: „S nemcsak dicsőké a haza; / A munkás pór, szegény, / Bár észrevétlen, dolgozik/ A hon derületén” — de a nyomorr a született milliók, a „számon kívül maradtak” egyetemes gondját reformkori költőként elsősorban ő tudta magáénak.

„Előttünk egy nemzetnek sorsa áll” — figyelmeztetett ő is — de csak ő volt, aki ezt az egyetemes társadalom polgári csődjére adott heroikus válaszként fogalmazta meg.

A reformkor a magyar polgári nemzettudat kialakulásának — korlátozottságaival egyetemben — döntő korszaka volt. Vörösmarty műve máig maradandó erkölcsi elemet épített e hazafiságba: a nemzetért és emberiségért, a közösségért és az egyesért érzett egyetemes felelősség igényét.

(In: http://epa.oszk.hu/02500/02518/00204/pdf/EPA02518_irodalomtortenet_1975_04_0807-0830.pdf - Tóth Dezső: Vörösmarty Mihály)

Vörösmarty költészetében a nemzet és az egyén is olyan egyetemes törvénynek, az elmúlás, a pillanatnyi lét törvényeinek alávetett, amely minden emberi cselekvés hátterében ott áll. A ciklikusság, a semmiből keletkező és oda visszatérő világ, a körforgás, a herderi nemzethalál gondolata és az egyén arasznyi léte a földi élet minden aspektusára kiterjed, s Vörösmarty ezzel szemben próbálja **az egyén és a nemzet lehetőségeit felmérni, cselekvésének hatókörét tágítani**. De nemzet és egyén szinte mindig ebben a keretben értelmeződik, s a nemzet története is általános, filozófiai dimenzióba kerül.

(In: <http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1781/1/Gere%20Zsolt%20-%20PhD-dolgozat.pdf> - Gere Zsolt Vörösmarty Mihály epikus korszakának irodalom- és recepciótörténeti kontextusai Doktori (PhD) értekezés)